

УДК 342.95

І.Г. ОРЛОВСЬКА, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ключові слова: адвокатська діяльність, об'єкти адміністративно-правового регулювання, адвокат, адміністративно-правове регулювання

В умовах, коли Україна як держава стає повноцінною правовою державою, значно зростає значення несилових суб'єктів публічної адміністрації в правовому регулюванні забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Серед таких не силових публічних суб'єктів первинне місце належить адвокатам та нотаріусам.

Зазначені юридичні спеціальності є провідним чинником механізму забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, одночасно як суб'єкта провадження та засобу забезпечення.

При проведенні правової реформи щодо демократизації правового життя переходу системи права України на європейські стандарти адвокатська діяльність стала невід'ємним чинником функціонування української держави. Важко назвати сферу правових відносин в яких не беруть участь адвокати. Адвокати здійснюють свою діяльність у класичних сферах: здійснення захисту осіб, які підозрюються у скоєнні кримінальних злочинів, осіб, що знаходяться під арештом та іншими запобіжними засобами, захисту обвинуваченого в суді, захисту осіб, які підозрюються у скоєнні адміністративних правопорушень у цивільних, сімейних, господарських, екологічних, податкових, митних та інших справах. Адвокати все більше починають забезпечувати права фізичних і юридичних осіб у різних сферах суспільного життя: інформаційних технологіях, захисту

персональних даних в соціальних мережах, захисту права інтелектуальної власності і навіть у космічному праві, наприклад, щодо закріплення права власності на ділянки на місяці.

Адвокатська діяльність – це діяльність, в основі якої є захист прав людини, надійність та реальне здійснення цього захисту у найважливіших сферах суспільного життя. Необхідність забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом здійснення адвокатської діяльності є найвищим критерієм демократизму, гуманізму, прогресу у забезпеченні державного регулювання, що визначає «якість» адвокатури як такої.

Проблематика адвокатської діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання досліджувалася вченими-адміністративістами протягом тривалого часу, серед яких можна виділити В.Б. Авер'янова, А.І. Берлача, І.Л. Бородіна, А.М. Бірюкова, В.В. Галуцька, А.Т. Комзюка, В.Т. Комзюка, В.І. Олефіра, Н.В. Безсмертної, В.П. Петкова, С.В. Петкова та іншими вченими. Але питання адвокатської діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання є актуальним і тому потребує подальшого дослідження. Звідси, мета статті полягає в розкритті адвокатської діяльності як об'єкту адміністративно-правового регулювання. Відповідно, новизна роботи полягає у подальшому правових засад розвитку адвокатської діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання та системи суспільних відносин, які виникають щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту, що врегульовуються нормами адміністративного права України.

Проблему адвокатської діяльності можна розглядати в адміністративному аспекті у декількох площинах: соціальному, економічному, психологічному, історичному, медіаційному і в юридичному. Ми не будемо детально аналізувати перші із зазначених аспектів, хоча вони носять для нашої праці

базисне значення, тому звернемо увагу до юридичного розуміння адвокатської діяльності, яке складається із двох основних чинників: іменника «адвокат» і дієслова «діяльність».

Інтерес до адвокатської діяльності в Україні посилюється у зв'язку з підвищенням її ролі у правореалізаційному процесі. Терміном «діяльність» ми можемо позначити будь-яку активність людини, якій вона сама надає деякий сенс чи наділяти важливим змістом, що відрізняється від буденної роботи. Тому людська діяльність – це процес (процеси) активної взаємодії суб'єкта з об'єктом, під час якого суб'єкт задовольняє будь-які свої потреби, досягає мети. Діяльністю можна назвати будь-яку активність людини, якій вона сама надає деякий сенс. Діяльність характеризує свідому сторону особистості людини (на відміну від поведінки) [1].

Друге поняття – «адвокат», походить від латинського кореня *advocatus*, що в перекладі означає «запрошений», тобто запрошений захищати в суді, вести справу, *advocare* – «закликати». На думку С.І. Ожегова, «адвокат – юрист, якому доручено надавати юридичну допомогу та захищати будь-які інтереси в суді, захисник» [2].

Великий енциклопедичний юридичний словник надав узагальнююче визначення цього терміна, зокрема, Ю. Шемшученко визначає, що адвокат – це особа, яка надає фізичним та юридичним особам різні види юридичної допомоги, передбачені законодавством [3].

На основі теоретичного аналізу роз'яснених поняття – «діяльність» та «адвокат» – адвокатську діяльність можна розглядати як діяльність адвоката з надання юридичної допомоги.

Однак механізм поєднання цих двох термінів не може надати відповідь на феномен адвокатської діяльності, тут повинний бути глибокий філософсько-логічний аналіз з використанням усіх інструментів філософії права та юридичної логіки. Однак ми не будемо зосереджувати у зв'язку з тим, що це не

відноситься до предмету адміністративного права, а зосередимо свою увагу на формально-догматичному аналізі розуміння адвокатської діяльності.

Правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні регулюється Конституцією України [4], Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5], іншими законодавчими актами України, а також статутами адвокатських об'єднань. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» стосується широкого кола осіб, а саме: практикуючих адвокатів, осіб, що бажають стати адвокатами, та громадян України у зв'язку з наданням правової допомоги для забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб.

У п.2 ч.1 ст.1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що адвокатська діяльність, це є незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. У зазначеній статті вказано, що захист – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення [5].

Представництво визначено законодавством, як вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами,

прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні [5].

Іншими видами правової допомоги за Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення [5].

Фізична особа, яка прийняла присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, може здійснювати адвокатську діяльність на всій території України а також за її межами, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або законодавством іноземної держави. А також адвокати іноземних держав мають право здійснювати адвокатську діяльність на території України відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5], якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Фізична або юридична особа, держава Україна, орган державної влади, орган місцевого самоврядування можуть стати клієнтами адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги, в інтересах яких адвокат здійснює адвокатську діяльність.

Термін «регулювання» за Універсальним словником-енциклопедією означає вплив на певний процес із метою зменшення відхилень його перебігу від бажаного; регулювання може бути ручним або автоматичним; автоматичне регулювання є управління у замкненій системі (із зворотнім зв'язком) і

реалізується відповідними керуючими пристроями, часто запрограмованими комп'ютерами; слідкуюче регулювання – автоматичне регулювання у замкненій системі, у якій задане значення регульованої величини є наперед відомою функцією часу [6].

Можна стверджувати, що «регулювання» означає впорядкування, налагодження, приведення чого-небудь у відповідність з чим-небудь.

Отже, у відповідності до філософсько-логічних роздумів та логіко-семантичного аналізу, адміністративно-правове регулювання – це об'єктивно зумовлений соціальними, економічними, психологічними та іншими основоположними чинниками цілеспрямований вплив адміністративного права на суспільні відносини, які виникають у сфері адвокатської діяльності щодо забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства і держави здійснюване за допомогою специфічних адміністративно-правових засобів адвокатської діяльності.

Під об'єктом (від лат. *objectum* – предмет) розуміють те, на що направлена певна діяльність (на противагу суб'єктові, який здійснює таку діяльність) [7]. А словник іншомовних слів визначає об'єкт, як явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага та ін.; предмет наукового дослідження, спеціальної зацікавленості, компетенції [8].

Здійснимо аналіз нормативно-правових актів та поглядів різних учених для того, щоб дослідити адвокатську діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання.

Вчені-науковці по-різному визначення поняття правового регулювання, так, С.С. Алексєєв під правовим регулюванням переважно розуміє здійснення за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів та ін.) результативного нормативно-організаційного впливу на суспільні відно-

сини в цілях їх упорядкування, охорони, розвитку у відповідності з суспільними потребами даного соціального устрою [9]. На основі цього, предметом правового регулювання може бути і адвокатська діяльність.

І.П. Голосніченко вважає, що правове регулювання – це специфічний вплив, особливий порядок, що відзначається підвищеною чіткістю нормативної регламентації. Таким чином, дія і вплив права на відносини, їхнє регулювання правом співвідносяться між собою як ціле, особливе і окреме [10, с.89]. В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський визначають правове регулювання, як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, а також вплив на поведінку та свідомість громадян шляхом проголошення їх прав та обов'язків, встановлення певних дозволів та заборон, затвердження певних правових актів тощо [11, с.369].

Відповідно вище наведеному матеріалу слід зазначити, що науковці не мають одностайного підходу щодо розуміння правового регулювання та його змісту, проте кожен із них привносить щось у розвиток цього поняття.

Узявши за основу теоретичні положення вище зазначених учених, сформулюємо специфічні ознаки правового регулювання як вихідного положення адміністративно-правового регулювання адвокатської діяльності: є різновидом соціального регулювання зі специфічними рисами, що характеризуються загальністю, обов'язковістю, конкретністю, державною примусовістю, стабільністю і прогнозованістю; це один із засобів державного впливу на суспільні відносини з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб та публічного інтересу суспільства і держави; являє собою систему, здійснюється за допомогою різноманітних елементів: норм права, правових відносин, актів тлумачення і

застосування правових норм та ін., при цьому норма права є основою правового регулювання; характеризується наявністю специфічного предмету, методів, видів та стадій впливу на суспільні відносини з метою їх урегулювання; предметом правового регулювання є суспільні відносини, пов'язані з адвокатською діяльністю, здоров'я фізичних осіб та різних форм власності, впорядкування яких неможливо забезпечити без норм права; метод правового регулювання – це сукупність юридичних способів забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб; до типів правового регулювання відносять загальний дозвіл та звільнення від заборони, до стадій – правова регламентація, конкретизація прав і обов'язків та фактична реалізація [12].

На основі дефініцій правового регулювання та основних його особливостей сформулюємо розуміння адміністративно-правового регулювання адвокатської діяльності, як сукупність основоположних засобів (норм права, правових відносин, актів тлумачення і застосування правових норм та ін.) державного впливу на суспільні відносини з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб та публічного інтересу держави і суспільства, що характеризується наявністю специфічного предмета, методів, типів та стадій впливу на суспільні відносини з метою їх урегулювання.

Підсумовуючи, можна встановити, що адвокатська діяльність є об'єктом адміністративно-правового регулювання і розглядається, як система суспільних відносин, які виникають щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту (фізична або юридична особа, держава, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність), які врегульовуються нормами адміністративного права з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб, дотримання балансу пу-

бличних інтересів фізичних і юридичних осіб, держави й суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діяльність людська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/ Діяльність людська](http://uk.wikipedia.org/wiki/Діяльність_людська).
2. Обловацька Н. О. Поняття адвокатської діяльності в Україні та Росії / Н. О. Обловацька // Адвокат. – 2011. – № 11 (134). – Ст. 45–48
3. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с.
4. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» : від 05.07. 2012 р., № 5076–VI // ВВР України. – 2013. – № 27. – Ст. 282.
6. Універсальний словник-енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://slovopedia.org.ua/29/53408/19359.html>.

7. Об'єкт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Об'єкт>.
8. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К. : УРЕ, 1974. – 775 с.
9. Проблемы теории и права : учебник / под ред. С. С. Алексеева. – М. : Юрид. лит., 1987. – 210 с.
10. Голосніченко І. П. Попередження корисливих проступків засобами адміністративного права : монографія / І. П. Голосніченко. – К. : Вища шк., 1991. – 207 с.
11. Популярна юридична енциклопедія / уклад. В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський (кер.). – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
12. Єщук О. М. Поняття адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності / Єщук О. М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law-property.in.ua/articles/-4-/125-2012-05-01-07-19-06.html>. – 13.03.2013.

Орловська І. Г. Адвокатська діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання / І. Г. Орловська // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 423–427 [Електронний ресурс].

Розкрито адвокатську діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання, як суспільні відносини, що виникають між публічною організацією та адвокатами з питань легалізації та контролю їх діяльності, надання адвокатам адміністративних послуг.

Орловская И.Г. Адвокатская деятельность как объект административно-правового регулирования

Раскрыта адвокатская деятельность как объект административно-правового регулирования, как общественные отношения, возникающие между публичной организацией и адвокатами по легализации и контролю их деятельностью, предоставление адвокатам административных услуг.

Orlovskaja I.G. Advocacy as an Object of Administrative and Legal Regulation

Solved the profession as an object of administrative regulation, as social relations that arise between public organizations and advocates for legalization and control over their activities, providing administrative services advocates.